

מדות והליכות בראי הפרשה

מדות טיש

פרשת
ויקראמבית
שבת טיש

נושא השבוע: שימה בפיהם

תדפיס
מתוך מספר "מדות טיש"
שיצא לאור בעזרת השם
על פרשות השבוע
עם המדורים הקבועים
והאחרים

משבח

מאמר פתיחה

מדגש מהות המדה

התורה והשנון בלמוד התורה, הם יסודות ידיעת התורה, ויש בהם חייב מצד האסור לשפח את דברי התורה הקדושה. ומי לנו גדול כמושה רבנו עליו השלום, ש"היה לומד תורה בימים, ופושט אותה בינה לבין עצמו בלילה", דהינו "חוזר עליה עד שהיה פשוט ורגיל בפי" כפרוש רש"י. וכן נהגו גדולי ישראל בכל הדורות, שהיו חוזרים ומשננים את תלמודם כל הימים ולא סמכו על זכרונם, ואף שהיו בהם קשי הבנה וכו' על ידי גיגיתם ושנונם להיות גאונים בתורה. חז"ל דרשו ואמרו, שאינו דומה מי ששונה פרקו מאה פעמים, למי ששונה פרקו מאה ואחת, ואמרו עליו שהוא בגדר "צדיק עובד אלקים". וכתב בעל התניא את הטעם: "משום שבימיהם היו רגילים לשנות כל פרק מאה פעמים, ואותו הפעם המאה ואחת היתה על הרגילות שהרגל בנעוריו, שקולה כנגד כל ועולה על גביה להיות נקרא עובד אלקים". ועצה טובה מובאת בספרים, ללמוד מסכת אחת בעל פה ולשנותה תמיד, עד שתהפך להיות בת ליתו של האדם ונקראת "עולם הבא מסכת". וכן מספר על בעל הפלגא, שפלגמו שנו את המסכתות ביצה וחגיגה, וכשהיה יוצא לדרך היה חוזר על תלמודו בעל פה. ובספר "קב הישר" מספר על חסיד אחד, שהיה דר בכפר קטן ולא היה ברשותו שום ספר, רק מסכת חגיגה, ולכן פלגמו היה עוסק במסכת חגיגה. האיש האריך ימים מאד, ולאחר שנפטר הגיעה אשה אחת ללוותו בשעת מותו, והיא היתה מסכת חגיגה שנתלכשה באותה דמות, כדי להביאו לגן עדן בזכות שחזר על המסכת חוזר ושנו ללא הרף.

"חזר חזר חזר, ואל תצטרך לבלוור,

שנאמר וכפתור וכפתור וכפתור"

כנאמר במנוחת בית המוקדש "וכפתור" שלש פעמים ותרגומו 'חוזר', כדי להורות לאדם שמי שחוזר על תלמודו שוב ושוב, אינו משכח, ואינו זקוק לאכל את צמח הפלור המסגל לזכרון.

(החיד"א)

שלש דרגות יש בלמוד התורה: למוד ראשוני של ארבע פעמים, שנו וחזרה ולמוד לרבים, וידיעת התורה על ידי שמוש חכמים וגיגה. וכן דרשו חז"ל במכילתא ואמרו: "רבי עקיבא אומר, 'ואלה המשפטים' למה נאמר? לפי שהוא אומר 'דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם', אין לי אלא פעם אחת. מנין שנה ושלוש ורבע עד שילמדו? תלמוד לומר 'ולמדה את בני ישראל'. יכול למדו ולא שוני? תלמוד לומר 'שימה בפיהם'. כל שוני ולא יודעין? תלמוד לומר 'ואלה המשפטים', ערכם לפניהם שלחו ערוה, כענין שנאמר 'אתה הראת לדעת'. וכן פרשו ה"אפן עזרא" וה"אור החיים" הקדוש את הפסוק שבפרשתנו 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם', הלמוד הוא הבנת הענין, 'שימה בפיהם' השנון והתורה. ואם הלמוד הראשוני הוא ארבע פעמים לפחות כדברי חז"ל בערוכין: "חייב אדם לשנות לתלמידו ארבע פעמים", וכן כתב הרמקח: כל איש הרא, יחזר הלכה ארבע פעמים, ולא יפחת, וזכור בטוב; הרי שהתורה והשנון של דברי תורה, הם מ"הדברים שאין להם שעור". ודורשי רשומות היו אומרים על משקל הדברים שנאמרו על רבי ואנטונינוס ש"מעולם לא פסק מעל שלחנם צנון וחזרת", שעל כל תלמיד חכם צריך לומר כעין זה: "מעולם לא פסק מעל שלחנם שנון וחזרה" ... אך נמצא בדברי חז"ל המספר ארבעים לשנון וחזרה כנגד ארבעים הימים שבהם קבל משה רבנו את התורה. וכן מובא במסכת פסחים: "שנה מקומו ארבעים פעמים, עד שהיה דומה לו כמנחם בכיסו", ואמר על כך רבי זלמן מוולוז'ין והקדמו הפה"ס ש"פ בפרוש זה, שלא לחנם נאמר 'כמנחם בכיסו', ולא נאמר 'כמנחם בקפסה', כפי השגור במקומות אחרים, מפני שהבדל גדול יש בין דבר המנחם בכיס, כגון מעות שאדם עשוי למשמש בכל יום, לדבר המנחם בקפסה כגון יהלום יקר, שרק לעתים נדירות אדם מביט בהם. ודברי תורה צריכים להיות כדבר המנחם בכיס, שכל העת הופכים אותם ומשמשם בהם.

חכמי הדורות היו מציינים במדת השנון והחזרה, ובזכות הגיעו לדרגתם הגדולה בתורה. הרשב"ם בפרושו על מסכת בבא בתרא מביא בשם רב האי גאון, כי האמורא רב אשי, שסדר את התלמוד הבבלי בשנת ד'ר"ס, חי ששים שנה, ומדי שנה היה חוזר בשני 'רחי פלה' ניסן ותשרי, על כל התלמוד, וכן סיים את כלו במשך שלשים שנה. רבי משה חגיז מעיד על אביו רבי ישראל יעקב בעל "הלכות קטנות", כי היו נהירים לו שבילי התלמוד כשבילי נהר דעא, וכי קרא ושנה את התלמוד הבבלי שלש עשרה פעמים. על ה"שאגת אריה" מספר, כי כחדש ימים לפני פטירתו, הזמין את כל לומדי העיר להשתתף בסיים הש"ס, ואמר ששמחתו גדולה על שה' זכה אותו לסיים את הש"ס כלו בפעם האלף. על ה"פני יהושע" מספר, שלפני שהתחיל לחבר את חבורו, עבר על הש"ס ל"ו פעמים. על הגר"א מוילנא מובא, שבכל חידוש בחיו היה חוזר על כל התלמוד הבבלי, ונכדו העיד עליו שמדי יום היה משנו מאה דפי גמרא לבד משעורים אחרים בנגלה ובנסתר, ואפילו כשהיה ישן היו שפתי דובבות בדברי תורה. החיד"א מעיד על רבי יוסף שמואל מפרנקפורט בעל "מסרת הש"ס", ש"שנה את משנתו בכל הש"ס מ"ב פעמים, וחקר וזקק את התלמוד, וקיים 'ודברת ב"ם', 'ויקדש ב"ם'. וכן מספר על רבי נח כ"ץ זקנו של בעל "מלבושי יום טוב", שהיה מכנה 'רבי נח ה"ו', ואמר לפני פטירתו שפאשר ישאלוהו בשמים אם עסק בתורה, יאמר 'הו', ויעיד שזכה לסיים את הש"ס נ"ה פעמים כמנין ה"ו'. בבית דינו של רבי יהודה בכרך בעל "נמוקי הגר"ב", היה דין בשם רבי יחיאל וזנר, שהיה קטע, והיה אומר על עצמו בצחות: "הקטע יוצא בק"ב שלו", כי חזר ק"ב פעמים על הש"ס. וכן מספר על גדולי ישראל נוספים בכל הדורות, ומהם נראה וכן נעשה.

נמשל

למה הדבר דומה

מאומה, ורק עיניו היקדות והלהט הנסוג על פניו, הבהירו לחילם כי האיש חדור תקנה ובטחון עז, ואפשרו לו לנסות את מזלו. "אני לא אלה בעקבותיהם של הצידים", אמר פטר בלבד, "שהרי אם הם לא הצליחו, איך אצליח אני?" ולאחר שהרהר רבות בדבר, החליט לנסות את מזלו בכיוון ההפוך בו התרכזו הצידים. "עלי לנסות למצוא את מקור מחייתם של העופות, כדי לראות היכן הם מוצאים את מזונם, ושם אוכל לתפס אותם בקל", חשב בהגיון. ואכן, לאחר שעות מספר, מצא פטר את עצמו מאחורי עץ רחב מזות, כאשר לפניו משתרעת קרחת יער, ועופות רבים ומרהיבים ביפים מתהלכים עליה בגאון וללא מורא, כשהם מנקרים את הגרגרים הרבים הפזורים עליה ארץ, אליה הגיעו לאחר שנשרו מהעצים שמסביב. פטר הביט על העופות כלא מאמין, והביט שוב ושוב בדף שלפניו, עליו התנוסס ציור של העוף המבקש. "זה העוף הנדיר!" לחש פטר כלא מאמין, ומיד התעשת ופתח במסע הציד. הוא לא היה צריך לטרוח הרבה כדי לתפס את העוף הראשון שעמד בסמוך לו, שכן הלה היה עסוק בפזון ולא חש בסכנה האורבת לו מאחוריו, ופטר הצליח לשים עליו את ידו ולהכניסו אל הסל שבידיו. זמן רב פעל פטר בשיטה זו, ועופות רבים נתפסו בידיו, ואולם כשבקש לשוב על עקבותיו כמנצח, חשכו עיניו. התברר, כי בזמן שחזר שוב ושוב אל קרחת היער כדי לתפס עופות נוספים, נשאו כל העופות כנפים ובחרו מתוך הסל שהניח בין השיחים. "איזה סכל אני", אמר פטר לעצמו, "הרי בעלי כנפים הם העופות, ותמיד יוכלו לברוח ממני שוב ושוב. עלי למצא אפוא דרך, כיצד לגרום להם לבל לעופו שוב לדרכם". לפתע הבזיק רעיון נועז במוחו של פטר. את העוף הבא שתפס, לא הניח כמות שהוא פסל, אלא שבר לפניו את כנפיו, ומנע ממנו את האפשרות להתעופף ולברוח. כך עשה גם לעופות הבאים, ותוך זמן קצר הצליח למלא סל גדול של עופות רבים, שאמנם היו בעלי כנפים שבורים, אך כלם חיים ושלמים. כשיצא פטר מהיער והראה לצידים את השלל הגדול שבידו, התמלאו כלם פליאה ולא האמינו למראה עיניהם. במהירות הבזק, הובא פטר יחד עם העופות שבידו, אל ארמון המלוכה, ובזכותו הלה המלך והחלים, וכמוכן לא שכח את פטר מיטיבו, והעניק לו תשורות יקרות ערך יחד עם תעודת שחרור מתשלומי המסים כל חייו.

הנמשל

במשל נכלא זה, השתמשו חז"ל במסכת ערובין כדי לסלל לנו דרך כיצד לשמר את למודנו על ידי שנון וחזרה. ובזה דרשו את הפסוק במשלי: "לא יחרף רמיה צידו והוון אדם יקר חרוץ" ואמר: "משל לציד שצד צפרים, אם ראשון ראשון משבר כנפיו משתמר, ואם לאו אין משתמר", כך הוא אדם הלומד תורה. אם האדם לומד ואינו חוזר, הריהו כציד הצד צפרים ולא משתמר, והם פורחים ממנו. אולם החוזר ומשנן את למודו, הריהו כאותו ציד שמשבר את כנפיו, ואף הוא משבר עצמו בחזרה, ואז מבטח לו שהתורה משתמרת בידיו לאורך ימים.

באורה של אבלי וגוון קודר, התהלכו אנשי חצר המלוכה, והדאגה לשלומם של מלכם האהוב, פרסמה בלבם כתולעת. זו תקופה ארפה, שהמלך האהוב שרוי בחלשה מתמשכת והרופאים נלאו למצוא לו רפואה. ימים ארפים עברו, עד שסוף סוף הובא אל ארמון המלוכה רופא דגול וישיש מארץ רחוקה, והלה פסק כי חלשתו של המלך נובעת ממחסור ביסוד תזונתי חיוני לגוף, הנדיר ביותר בבריאה, וזקם את ורק בעוף מן יחודי ובלתי מוכר. בעל הכנפים הלזה, מקונו ביערות רחוקים ונדחים, ואינו יוצא לעולם משטח מחייתו. יש לנסות לצוד כמה עופות ממין זה, לשוחטם ולבשל את בשרם, וכאשר יאכל המלך את מרק העוף, ישוב לאיתנו תוך ימים ספורים. לשמע דברי הרופא על הרפואה המבטחת למלך, נאנחו כלם אונחת רוחה, ואולם הרופא הישיש מהר לקטע את שמחתם המקדמת: "זכרו, כי 'אל יתהלל חגר כמפתח'. העוף הלזה המקמקם כצלוף וקשה מאוד לתפס אותו. מוטב שלא תתברבו בטריטוריה, עד שלא יעלה בידכם לצוד את העופות ולהביאם הנה. והוראה חשובה נוספת בפי יי להביא את העופות לכאן בחיים, כדי שבשרם יהיה טרי וסמוך לשעת השחיטה. ולא יפוג כחו של בשר העוף, ולא תהיה בו שום תועלת. מסבה זו, עליכם לשמר בשבע עינים על העופות שלא יפרחו מידכם בכל הדרך הארפה מהיערות בהם הם מקננים, עד עיר המלוכה". אך סים הרופא לחלק את הוראותיו, וארמון המלוכה הפך לקדחת של געשית. צוותות של חילים מאמנים יצאו לדרכם אל היערות הרחוקים, כשהם מזלים את מיטב הצידים שהזקוק, ופרס כספי גדול הבטח למי שיצליח להביא את פמזות העופות הגדולה ביותר. לא עברו אלא ימים מעטים, והצידים הבינו כי המשימה קשה בהרבה ממה שחשבו. העוף הנדיר היה המקמקם מאין פמוהו, והשכיל כל העת להתחמק מעיניהם הצופיות של הצידים, ונצל שוב ושוב מהרשטות והמכמורות שהניחו כדי ללכדם. הקשיים והאכזבות הלכו ונתנו את אותותיהם בצידים, ורבים מהם נשרו בזה אחר זה, כשהם שבים לבתיים בידים ריקות. מעטים מבין הצידים נותרו ביער, כשהם מנסים שוב ושוב ללכד את בעלי הכנף היחידים, אולם לשוא. דבר כשלונו של הצידים, הגיע במהרה אל אזרחי המדינה, ושוב השתררה בארץ אורה קודרת ועצובה. בסמוך לארמון המלוכה, התגורר איש צעיר לימים בשם פטר. מעולם לא יצא פטר מעיר המלוכה, ועל אחת כמה וכמה שלא היה לו אפילו צל של משג בלכידת עופות, ובפרט עוף כה נדיר, ואולם אהבתו למלך היתה כה גדולה, ודאגתו לבריאותו כה רבה, עד שהחליט לצאת לדרכו הארפה, כדי לנסות למצא את העוף הנדיר ולהחיש מזור למלך האהוב. אמר ועשה. חיש מהר יצא פטר לדרכו הארפה, כשהוא נעזר במידע שקבל מהצידים שחזרו בידים ריקות, ועל פי הכונתם הגיע מהר אל היער הנכסף. "האם אתה ציד מנסה?" שאלו חילי המלך את פטר עם הגיעו אל היער, וכשהשיב בשלילה, התאכזבו מרות. "לשם מה באת? הרי נמצאים כאן צידים מנסים וממחים, ואם הם לא הצליחו במשימה, כיצד תצליח אתה, שמעולם לא עסקת בכך?" אולם פטר לא ענה

מרגל

הלכות והליכות

• אדם שמשגשג את תלמודו בעולם הזה, זוכה לעמוד בפני בית דין של מעלה לאחר מלאות ימיו, ולחזור בפני הקב"ה על תלמודו. כמו שאמר רבי ישמעאל: בוא וראה פמה קשה יום הדין וכו', וכיון שתלמיד חכם בא לפניו, אמר לו 'כלום עסקת בתורה?' אמר 'כן'. אמר לו הקב"ה 'הואיל והודית, אמר לפני מה שקרית ומה ששנית'. מפאן אמרו, כל מה שקרא אדם יהא תפוס בידו, ומה ששנה תהא תפוס בידו, שלא תשיגהו בושה וכלימה ליום הדין. והיה רבי ישמעאל אומר, אוי לאותה בושה אוי לאותה כלמה. (מדרש משלי)

• על גדולי רבותינו האמוראים מספרים חז"ל, שהיו חוזרים על תלמודם כל העת, כדי שלא ישתכח מהם. כמו שמספר על רבי חי'א בר' אבא, שהיה חוזר בפני רבו רבי יוחנן, על כל מה שלמד בשלשים יום ביום השלשים ואחד, וכן נהג רב ששת. (מסכת ברכות ופסחים)

• לא יסמוך אדם על זכרונו, אלא יחזר תמיד על תלמודו. וכן אמרו במסכת אבות: "בן בג' אומר, ה'פ' ב'ה ונה'פ' ב'ה דכל'א ב'ה, ובה תחזי, וסיב ובל'ה ב'ה, ומנה לא תזוע". הזהירו, שלא יבטח בזכרונותו ודיעתו, אלא יחזר ב'ה תמיד ויזקין עמו, ויבל'ה נפשו עליה, ולא יסיר מ'פנה. כענין אמרם "אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים, למי ששונה מאה ואחת". (המאיר)

• דרשו חז"ל את הפסוק "הון מהבל ימעט וקבץ על יד ירבה", שאם אדם עושה את תורתו חבילות חבילות, מתמעטת תורתו, אולם אם חוזר ומשגשג את תלמודו, אז הוא קבץ על יד מעט מעט, עד שפסוף יש לו אוצר גדול של תורה. (מסכת עירובין)

• וכן דרשו חז"ל בספרי ואמרו, כי דרכו של תלמיד חכם ללמד שנים או שלשה דברים ביום אחד, שנים ושלשה פרקים בשבוע אחד, שתים ושלש פרשות בחדש. ונמצא שבזמן מה הופך להיות עשיר ברוח, ועליו נאמר "וקבץ על יד ירבה". ומפאן הביא בעל התניא בשלחן ערוך שלו ראיה, שבימי חכמי הש"ס היו לומדים בעל פה שנים שלשה פרקי משניות בשבוע, והיו חוזרים עליהם ומשננים מאה פעמים ויותר. (פרי תמרים)

• מתר לתלמיד חכם לשנות מדבורו, ואם בקי מסכת אחת ושואלים אותו אם הוא יודע אותה היטב, יכול לומר שאינו בקי ב'ה, ומדת ענוה היא. (מסכת בבא מציעא)

• צריך האדם לשגן את תלמודו עד שיהיו הדברים שגורים בפיו, שנאמר "ושננתם לבניך", שיהיו דברי תורה מחדדים בפיו, שאם ישאל לך אדם דבר, אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמר לו מיד. (מסכת קידושין)

• אין גבול לשגון וחזרה, וחז"ל דרשו את הפסוק "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עבד אלקים לאשר לא עבדו", שאינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחת, מפני שרגילים היו בימים ההם לשנות ולחזר על כל דבר מאה פעמים, וכאשר האדם לומד יותר מהרגילות, נחשב בקו "צדיק עבד אלקים", ומשום פעם אחת נקרא "לא עבדו". (מסכת חגיגה ורבונו חננאל)

• יסוד הלמוד הוא לפחות ארבע פעמים, ולאחר מכן לשגן ולחזר שוב ושוב. וכן מצוינו אצל משה רבנו, שהיה לומד מפי הגבורה, והיה נכנס אהרן ושונה לו משה פרקו. נסתלק אהרן וישב לשמאל משה, ונכנסו בניו ושנה להם משה פרקו, ולאחר מכן הזקנים ובני ישראל, ונמצא שביד כל אחד היו הדברים ארבע פעמים. (מסכת עירובין)

• ההבדל בין זכ"ר לשכ"ח, הוא מנין ק"א, כדי לרמוז שהרצפה לצאת מגדר שכח ולהיות בגדר זכר, עליו לשגן את פרקו מאה פעמים ואחת. (כלי יקר)

• הלומד מעט מעט, וחוזר רבות עד ששגור בפיו, ואחר כך חוזר ולומד שוב, תלמודו מתקיים בידו. (רש"י בעבודה זרה)

• חבי אדם לשמור תלמודו לבל ישכחנה, ודרשו חז"ל את הפסוק "כי אם שמור תשמרנו" ואמרו: "מגיד הכתוב, שכשם שהאדם צריך להזהר בסלעו שלא תאבד, כן יהא אדם צריך להזהר בתלמוד שלא יאבד". (ספרי פרשת עקב)

• אמר רבי יהושע בן קרח: כל הלומד תורה ואינו חזר עליה, דומה לאדם הארע ואינו קוצר. רבי יהושע אומר: כל הלומד תורה ומשכחה, דומה לאשה שזילדת וקוברת. רבי עקיבא אומר: זכור בכל יום - בכל יום, ופרש רש"י שפונתו לסדר את הלמוד בכל יום, גם כאשר היא סדורה בפיו כפזמר. (מסכת סנהדרין)

• השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הפתוב כאלו מתחבב בנפשו. שנאמר "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך". (מסכת אבות)

• המשכח דבר אחד מתלמודו, גורם גלות לבניו, שנאמר "ותשכח תורת אלקיך אשכח בניה גם אני". (מסכת יומא)

מהלל

מספורי חז"ל

מִשְׁרֵי הָרוֹמָאִים רָאִתָּה אוֹתוֹ, וְהִתְפַּלֵּאָה לְרֹאוֹת שְׁפָנָיו מְאִירִים וְזוֹרְחִים. אָמְרָה לוֹ הַמְטְרוֹנִיָּתָא: "זָקוּ, זָקוּ! רֹאֶה אֲנִי שְׁפָנִיד מְאִירִים וְשִׁמְחִים, וְכִשְׁעֶרְתָּ אֲנִי אַחַת מִשְׁלֵשׁ הַסְּבוֹת הַלָּלוּ לָכֶּה. אוֹ שְׂאֵתָה רְגִיל לְשִׁתּוֹת זֵן, וְלָכֵן פָּנִיד צוֹהֲלִים. אוֹ שְׂאֵתָה מְלוֹה בְּרַבִּית וְאִין לָהּ דְּאָגוֹת שֶׁל פְּרִנְסָה, אוֹ שְׂאֵתָה מְגִדֵּל 'דְּבַר אַחֵר' שֶׁהֵם בְּעָלֵי חַיִּים הָאֲסוּרִים לָנוּ בְּאַכִּילָה וְהוֹגִיִּים מְגִדִּילִים אוֹתָם וּמִתְעַשְׂרִים מֵהֶם". אָמַר לָהּ רַבִּי יוֹנָה: "תִּפַּח רוּחָה שֶׁל אִשָּׁה זוֹ, אֲפֹלוּ אֶחָד מִשְׁלֵשֶׁה דְּבָרִים אֵלּוּ אִין בִּי! וְאִם תִּשְׁאַלֵּי מַדּוּעַ פָּנִי כֹה מְאִירִים? הַסִּבָּה לָכֶּה הִיא, שֶׁכָּל הָעֵת אֲנִי מַחֲדִּשׁ חֲדוּשִׁים בַּתּוֹרָה הָאֲהוּבָה עָלַי, וְכִמְרַב שְׂאֵנִי אוֹהֵב אֶת הַתּוֹרָה וְשִׁמְחָה בָּהּ, פָּנִי מְאִירִים כְּמוֹ הָעֶשֶׂיר הַגְּדוֹל בְּעוֹלָם שֶׁיֵּשִׁי לוֹ אֶת-כָּל-מַה שְׂאֵתָה נִפְשׁוֹ, וְכֵן נֹאמַר 'חֲכָמַת אָדָם תֹּאדִיר פָּנָיו'". (ירושלמי מסכת שקלים)

פַּעַם אַחַת, חָלָה רַבִּי יוֹסֵף בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-לֵוִי, וְחָלְיוֹ הִכְבִּיד עָלָיו עַד שֶׁגָּעַר וּפְרָחָה רוּחוֹ, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן שָׁבָה רוּחוֹ אֵלָיו וְחִזַּר לְעוֹלָם הָאֵל. אָמַר לוֹ אָבִיו: "מָה רָאִיתָ שָׁם בְּעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, בְּשַׁעֲה שֶׁנִּשְׁמַתָּה פְּרָחָה מִפֶּה? הַשִּׁיב הֵבֵן וְאָמַר: "רָאִיתִי שָׁם עוֹלָם הַפֶּה, עֲלִיוֹנִים לְמִטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעַלָּה, שָׁפָן אוֹתָם הָאֲנָשִׁים שֶׁהֵם עֲלִיוֹנִים כָּאֵן בְּעוֹלָם הָאֵל מַחְמֹת עֲשָׂרָם וּבְבוֹדָם, רָאִיתִי שֶׁשָׁם הֵם לְמִטָּה. וְאֵלּוּ הָעֲנִיִּים שֶׁכָּאֵן הֵם מְשֻׁפְּלִים וּבְזוּיִים, שָׁם הֵם חֲשׂוֹבִים וְנִכְבָּדִים". אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: "בְּנִי, לֹא עוֹלָם הַפֶּה רָאִיתָ, אֲלֹא עוֹלָם בְּרוּר רָאִיתָ, שָׁפָן הוּא סֵדֶר הָעוֹלָם, שֶׁכָּאֵן בְּעוֹלָם הַשָּׁקֶר הָעֲשִׂירִים לְמַעַלָּה וְהָעֲנִיִּים לְמִטָּה, וְשָׁם בְּעוֹלָם הָאֱמֹת יוֹשֵׁב כָּל-אָדָם לִפִּי מַעַלְתּוֹ הָאֱמֹתִית וְהַפְּנִימִית". וְשׁוֹב שָׂאֵל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֶת-בְּנוֹ: "וְאוֹתָנִי, שְׂאֵנִי בְּעָלֵי תּוֹרָה, כִּיצַד אֲנִי נִחְשָׁבִים שָׁם?" הַשִּׁיב הֵבֵן וְאָמַר: "כִּשֶׁם שְׂאֵנִי חֲשׂוֹבִים וְנִכְבָּדִים כָּאֵן בְּעוֹלָם הָאֵל, כֵּן אֲנִי חֲשׂוֹבִים גַּם בְּעוֹלָם הָעֲלִיוֹן. וְשִׁמְעֵתִי שֶׁמְכַרְזִים וְאוֹמְרִים שָׁם בְּבֵית דִּין שֶׁל-מַעַלָּה, 'אֲשִׁירִי מִי שֶׁבָּא לָכֵן וְתִלְמוּדוֹ בִּידוֹ'". (מסכת בבא בתרא)

וּמַעֲשֶׂה בְּזָבְדֵי בֶן-לֵוִי, שֶׁהִשְׁתַּקֵּק מְאֹד לְרֹאוֹת אֶת-פָּנָיו שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-לֵוִי בַּחֲלוֹם, וּפַעַם זָכָה לְרֹאוֹתוֹ בַּחֲלוֹם וְהִרְאוּהוּ בְּנֵי-אָדָם שׂוֹנִים, שֶׁחֲלָקָם בְּעָלֵי פָנִים זָקוּפִים וּמְכַבָּדִים, וְחֲלָקָם מְשֻׁפְּלִים וּנְמוֹכִים. שָׂאֵל זָבְדִּי אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל פֶּשֶׁר הַדֶּבֶר, וְהוּא הַשִּׁיב לוֹ, כִּי אֵלּוּ שְׁפָנִיהֶם זָקוּפִים הֵם בְּעָלֵי תּוֹרָה שֶׁתִּלְמוּדָם בִּיָּדָם, וְאֵלּוּ שְׁפָנִיהֶם נְמוֹכִים אִין תִּלְמוּדָם בִּיָּדָם, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא שָׁנְנוּ אֶת-לְמוּדָם. וְכֵן מְסַפֵּר עַל רַבִּי אַחָא, שֶׁהָיָה מִשְׁתַּקֵּק לְרֹאוֹת אֶת-פָּנָיו שֶׁל רַבִּי אֶלְפִּינְדָרִי שֶׁכָּבַר נִפְטָר לְבֵית-עוֹלָמוֹ, וּלְבִסּוֹף רָאָהוּ בַּחֲלוֹם. וְאֵז גָּלָה לוֹ שֶׁנִּי דְּבָרִים, הָאֶחָד שֶׁהָרֹגִי לוֹד שֶׁמְסָרוּ אֶת-נַפְשָׁם עַל-קִדּוּשׁ הַשֵּׁם כְּדִי לְהַצִּיל אֶת-אַחֵיהֶם מִמִּיתָה, הֵם בְּעָלֵי דִרְגָּה כֹּה גְבוּהָה בְּגִי-עֵדֶן עַד שֶׁאִין לָפָנִים מְחַצְצָתָם, וְהַשֵּׁנִי כִּי בְּשִׁמְחָת מְכַרְזִים וְאוֹמְרִים 'אֲשִׁירִי מִי שֶׁבָּא לָכֵן וְתִלְמוּדוֹ בִּידוֹ'. (קהלת רבה)

סֵפֶר פַּעַם אֵלָיו הִנְבִּיאַ: פַּעַם אַחַת הָיִיתִי עוֹבֵר מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וּמִצָּא אוֹתִי זָקוּ אֶחָד וְהִחַל לְשׁוֹחַח עִמִּי, לְפַתֵּחַ הִגִּיעַ אֵלָינוּ תִּלְמִיד אֶחָד שֶׁלֹּא הָיָה בָּקִי בַּהֲלָכָה וְאָמַר לִי: "עוֹסֵק אֲנִי בְּדְבָרֵי תּוֹרָה, וְאֲנִי חוֹמֵד אוֹתָהּ וְאוֹהֶבָהּ, אֲבָל אֲנִי מִצְפָּה וּמִתְאַוָּה מִתִּי תְּבוֹא הַתּוֹרָה אֵלַי וְתַהֲיֶה זְכוּרָה בְּרָאשֵׁי, וְעֵדֶן לֹא זְכִיתִי לָכֶּה". אָמַר לוֹ אֵלָיו: "בְּנִי, אִין הָאִישׁ זֹכֵר לְדְבָרֵי תּוֹרָה, אֲלֹא אִם כֵּן מוֹסֵר נַפְשׁוֹ לְמִיתָה עָלֶיהָ לְכָבוֹד שְׁמַיִם, כְּמוֹ הַשּׁוֹר הָאֵל שֶׁמְכַנְסִים אוֹתוֹ לַעַל וְהוּא מוֹסֵר עֲצָמוֹ עַל כְּבוֹד בְּעָלָיו לְעַבְדּוֹ, וְכִי שֶׁעָמַל וְיָגַע בַּתּוֹרָה כְּמוֹ שׁוֹר בְּכָל כּוֹחַ, הוּא זֹכֵר לְזָכֹר אֶת הַתּוֹרָה כָּל יְמָיו". (תנא דבי אליהו)

אֲשֵׁתוֹ שֶׁל רַבִּי מְאִיר בְּעַל הַנֶּסֶס, הָיְתָה צִדְקָת גְּדוֹלָה וְשִׁמְחָה בְּרוּרָה. פַּעַם אַחַת רָאִתָּה תִּלְמִיד אֶחָד שֶׁהוּא יוֹשֵׁב וְלוֹמֵד בְּלַחַשׁ, גָּעַרָה בּוֹ וְאָמְרָה: "הִרִי כְּתוּב בְּסֵפֶר שְׁמוּאֵל, 'עֲרוּכָה בְּכָל וְשִׁמְרָה!' אִם הַתּוֹרָה עֲרוּכָה בְּכָל רֶמ"ח אֵיבָרִים שְׁלָהּ, שְׂאֵתָה לּוֹמֵד אֶת הַתּוֹרָה בְּקוֹל רֶם וּמִנִּיעַ אֶת כָּל הָאֵיבָרִים, אֲזִי תִזְכֶּה שֶׁהַתּוֹרָה תִּהְיֶה שְׁמוּרָה אֲצִלָּהּ, אֲבָל אִם תִּשָּׁב וְתִלְמֹד בְּלַחַשׁ לֹא תוּכַל לְזָכֹר אֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה". וְהִגְמִירָא מְסַפֶּרֶת גַּם עַל תִּלְמִיד אֶחָד שֶׁל רַבִּי אֶלְיעֶזֶר, שֶׁהָיָה נוֹהֵג לְלַמֵּד תּוֹרָה בְּלַחַשׁ, וְלֹאֲחֵר שְׁלֹשׁ שָׁנִים שָׁכַח אֶת כָּל תִּלְמוּדוֹ, רַחֲמָנָא לְצַלָּן. (מסכת עירובין)

בְּשַׁעֲה שֶׁנִּהְרַג הַתָּנָא הַקְּדוֹשׁ רַבִּי עֲקִיבָא בְּעִיר גִּי'סָרִי, הִגִּיעָה הַשְׁמוּעָה לְרַבִּי יְהוֹנָדָה בֶּן-בָּבָא וּרְבִי חֲנַנְיָה בֶּן-תִּרְדִּיּוֹן, שְׂאֵף הֵם הָיוּ אַחֲרֵי כֵּן מִהְרֹגֵי הַמַּלְכוּת. עָמְדוּ הַשְּׂנִים וְחִגְרוּ שָׁקִים עַל-מִתְנִיָּהֶם, קָרְעוּ אֶת-בִּגְדֵיהֶם וְאָמְרוּ: "אֲחִינוּ, שְׁמַעֲנוּ! לֹא נִהְרַג רַבִּי עֲקִיבָא עַל שֶׁלֹּא עָמַל בַּתּוֹרָה חֲלִילָה, אֲלֹא לְמוֹפֶת כְּדִי לְהַחֲזִיר אֶת-הָעָם בַּתְּשׁוּבָה". (מסכת שמחות)

בְּשַׁעֲה פְטִירָתוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ הַקְּדוֹשׁ, רַבִּי יְהוֹנָדָה הַנָּשִׂיא, זָקַף אֶת עֶשֶׂר אֲצָבְעוֹתָיו כְּלָפֵי מַעַלָּה, וְאָמַר: "רְבוּנוּ שֶׁל-עוֹלָם! גְּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ, שִׁינְעֵתִי בְּעֶשֶׂר אֲצָבְעוֹתַי בַּתּוֹרָה". (מסכת כתובות)

תְּקוּפָה אֶרְפָּה, נִהַג רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן-לֵקִישׁ, הַמְּכַנֶּה 'רִישׁ לִקְיִשׁ', לְלַמֵּד תּוֹרָה בַּתּוֹךְ מַעֲרָה בְּטְבִירָה, כְּדִי לְהַתְּבוּד עִם-קוֹנוֹ וְלַהֲגוֹת בַּתּוֹרָה מִתּוֹךְ יָגִיעָה עֲצוּמָה, בְּלִי הַפְּרָעָה מִהִטְרָדוֹת הַסּוֹבְבִים. בְּסִמּוֹן לְמַעֲרָה זוֹ, הָיָה שָׁם אִישׁ אֶחָד שֶׁהָיָה יוֹצֵר כְּלֵי חֶרֶס, וְכִשְׁרָאָה אֶת הַחֶכֶם הַגְּדוֹל שֶׁלוֹמֵד תּוֹרָה מִתּוֹךְ יָגִיעָה גְּדוֹלָה, הָיָה מִכִּין לוֹ כָּל יוֹם כָּד מֵיָם חַיִּים בַּתּוֹךְ הַמַּעֲרָה, כְּדִי שֶׁרִישׁ לִקְיִשׁ יוּכַל לְהַרְוֹת אֶת צְמָאוֹנוֹ בְּמֵיִם אֵלּוּ וּיְחַיֶּה בָּהֶם אֶת-נַפְשׁוֹ. וְאָמְנָם רִישׁ לִקְיִשׁ הָיָה כֹּה עֵיף מִלְמוּדוֹ, עָלָיו יָגַע בְּכָל נַפְשׁוֹ וּמְאוּדוֹ, עַד שֶׁהָיָה נִכְנָס בְּעִנְיָנוֹת אֶל-תּוֹךְ הַמַּעֲרָה וְשׁוֹתָה אֶת-הַמֵּיִם הַצּוֹנְנִים שֶׁהָיָה לוֹ יוֹצֵר כְּדִי הַחֶרֶס, וּבְרָכּוֹ עַל שֶׁהוּא מְחַיֶּה אֶת-נַפְשׁוֹ. (קהלת רבה)

פַּעַם אַחַת, הָלַךְ הָאֲמוּרָא רַבִּי יוֹנָה בְּרַחוּב, וְאִשָּׁה חֲשׂוּבָה אַחַת

מתבבל

אמרות ופתגמים

- הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה הֵיא הָעֵנֶג וְהַשְׁמִיכָה בָּזָה וּבִבְּאָ. (תנחומא)
- "וּמִתּוֹק הָאוֹר" - מִתּוֹק הֵיא אוֹרָה שְׁלִי-תוֹרָה. (רש"י בקהלת)
- "וְתוֹרַתָּךְ בְּתוֹךְ מַעֲי" - פְּרוֹשׁ, לְצַד חֲשֵׁק עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ, עַד שֶׁמֶרְגִּישׁ בְּלִמּוּדוֹ תּוֹרַת ה' כְּאִלּוּ אוֹכֵל, וּמִמֶּלֶא בְּנֵי מַעֲיָו בְּמִזְוֹן טִבְעִי. (האור החיים הק')
- "אֲשֶׁרִי מִי שָׂבָא לְכָאן וְתִלְמּוּדוֹ בִּידוֹ" - לְכָאן בְּגִימְטְרִיָּה ק"א, כְּדִבְרֵי חֲז"ל שְׂאִינוּ דוֹמָה מִי שֶׁשׁוֹנָה פֶּרֶקוֹ מֵאָה פְּעָמִים לְשׁוֹנָה ק"א פְּעָמִים. (הג"א מוילנא)
- וְהִנֵּה יְדוּעַ, כִּי הַחֲכָמִים הָאֲמִתִּיִּים, אֲף־עַל־פִּי שְׂאִין לָהֶם חֶלֶק בְּנֶעֱם חֲשֵׁק תַעֲנוּגִי עוֹלָם הַכְּלִיָּין הָזֶה, רוֹאִים עוֹלָמָם בְּחִיָּיָהֶם, נִהְיִים מִמַּטְעֵמִי מַעֲדָנִי חֲכָמָתָם, הַעֲרִיבִים מִכָּל מִתִּיקוֹת מַחֲמַדֵּי תַבֵּל. (העב"ץ)
- מִי שֶׁלּוֹמֵד הַרְבֵּה וְאִינוֹ חוֹזֵר תָּמִיד וְרוֹצֵה לְאַסֵּף הַרְבֵּה, לֹא יִשְׁאָר בִּידוֹ כְּלוּם. (הג"א מוילנא)
- מִי שֶׁאֲפֹשֶׁר לוֹ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וְאִינוֹ עוֹסֵק, הֲרִי זֶה גּוֹזֵל אֶת אוֹתָהּ הָעֵת מִהַקֶּבֶץ"ה. (ישמח משה)
- הָאִישׁ שֶׁשׁוֹנֵן אֶל־לְבּוֹ לְחֹזֵר עַל־לְמוּדוֹ, לְכַד שְׂבֻזָּה מִצְלִיחַ וּמִשְׁתַּמְרֵת תּוֹרָתוֹ, נִכְרַת בָּזָה חִבְּבוּתוֹ לַתּוֹרָה, שֶׁחֵם לְשִׁמְרָהּ שְׂלֹא לְשִׁכְחָהּ. וְכִמוֹ שֶׁשׁוֹמֵר אָדָם כִּים שְׁלִי־פְנִינִים שְׂלֹא לֵאבְדָּהּ. וְכִל־מִי שֶׁשׁוֹנֵן לְבּוֹ לְחֹזֵר לְתִלְמוּדוֹ יוֹתֵר, הוּא מֵרָאָה יוֹתֵר חִבְּבוּתוֹ לַתּוֹרָה. (החפ"ץ חיים)
- הַתּוֹרָה אֵינָה נִקְנִית אֲלָא לְמַתְעַמְלִים בָּהּ כִּל־מִי חִיָּיָהֶם. (החזו"ן א"ש)
- מִי שֶׁאֵין לוֹ סִבְלָנוֹת לְחֹזֵר עַל־תִּלְמוּדוֹ, לֹא יֵצֵא מִמֶּנּוּ מְאוּמָה. (רבי יצחק הוטנר)
- מִנְּסִינֵי לְמַדְתִּי, שֶׁמִּקּוֹר הַבְּרָכָה בְּשִׁקִּידָה וּבַחֲזָרָה הַרְבֵּה פְּעָמִים, כִּי אֵין הַבְּקִיאוֹת בָּאָה אֲלָא עַל־יְדֵי הַחֲזָרָה, וְאֵין קוֹץ לְרַבּוֹי הַחֲזָרָה וְהַשְׁנוֹן. (רבי צבי פסח פראנק)
- אַחֲרֵי שֶׁהָאָדָם מִתְעַמֵּל וְמִן מַעַט בַּתּוֹרָה, הוּא קוֹנֶה בָּזָה אֲהַבַת הַתּוֹרָה, וְהוּא מִתְאַוֶּה לְלִמּוּד הַתּוֹרָה יוֹתֵר מִכָּל תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם. (החזו"ן א"ש)
- כִּךְ הֵיא דְרָכָה שְׁלִי-תוֹרָה וְכו' וּבַתּוֹרָה אֲתָה עֵמֶל. אֲשֶׁרִיךְ בְּעוֹלָם הָזֶה וְטוֹב לָךְ לַעֲוֹלָם הַבָּא. (מסכת אבות)
- אִם עֵמֶלְתָּ בַּתּוֹרָה, יֵשׁ לֹךְ שָׂכָר הַרְבֵּה לְתֵן לָךְ. (שם)
- הֵיךְ מִשָּׁה רַבְּנוּ לִמּוּד תּוֹרָה בְּיוֹם, וּפּוֹשֵׁט אוֹתָהּ וְחוֹזֵר עָלֶיהָ בְּלִילָהּ, עַד שֶׁהִיָּה פְּשוּט וְרָגִיל בְּפִיו. (מדרש רבה)
- אָמַר לָהֶם מִשָּׁה לְיִשְׂרָאֵל: שְׂמָא אֵין אַתֶּם יוֹדְעִים כַּמָּה נִצְטַעְרְתִּי עַל־הַתּוֹרָה, וְכַמָּה עֵמֶל עֵמֶלְתִּי בָּהּ, וְכַמָּה יִגְעָה יִגְעָתִי בָּהּ. נִפְשִׁי נִתְּתִי עָלֶיהָ, דְּמִי נִתְּתִי עָלֶיהָ. כִּשֵּׁם שֶׁלְּמַדְתִּי אוֹתָהּ בְּצַעַר, כִּךְ תִּהְיֶה מְלָמְדִים אוֹתָהּ בְּצַעַר. (ספרי האזינו)
- אִם יֹאמַר לָךְ אָדָם לֹא יִגְעָתִי וּמִצְאָתִי, אֵל תֹּאמְרִין! (מסכת ענילה)
- "לִחַת אֶבֶן" - אִם אָדָם מְשִׁים אֶת־לְחִיָּיו כְּאֶבֶן זֶה שְׂאִינָה נִמְחָזִית מִפְּנֵי דְרִיסַת רַגְלֵי בְּנֵי־אָדָם, כִּךְ לְחִיָּיו אֵינֶם נִלְאִים מִלְּחֹזֵר עַל־תִּלְמוּדוֹ, אֲזִי תִלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּם בִּידוֹ. וְאִם לֹא, אֵין תִּלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּם בּוֹ. (מסכת עירובין)
- כִּל־הַלּוֹמֵד תּוֹרָה וְאִינוֹ חוֹזֵר עָלֶיהָ, דּוֹמָה לְאָדָם שֶׁזּוֹרַע וְאִינוֹ קוֹצֵר. כִּי הַלּוֹמֵד תּוֹרָה וְאִינוֹ חוֹזֵר עָלֶיהָ, תַּחֲלַת פְּעֻלָּתוֹ הֵיא לְכֹל יוֹעִיל לוֹ וְלֹאֵין תַּכְלִית. וְכֵן הוּא פְּעֻלַת הַזּוֹרַע וְאִינוֹ קוֹצֵר, תַּחֲלַת פְּעֻלָּתוֹ שְׂלֵמֵד - לְרִיק הוּא. (מהרש"א בסנהדרין)
- "כִּי דְבַר־ה' בָּזָה" - רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּרִיקְרָהָה אָמַר, כִּל־הַלּוֹמֵד וְאִינוֹ חוֹזֵר עָלֶיהָ, דּוֹמָה לְאָדָם שֶׁזּוֹרַע וְאִינוֹ קוֹצֵר. וְאֵין לָךְ בְּדִין יוֹתֵר מִמִּי שֶׁזּוֹרַע, וּמִנִּיחַ אוֹתוֹ לַעֲוֹפּוֹת הַשָּׁמַיִם לְאֵכָל, וְהִנֵּה אֵין סִפֵּק שֶׁהוּא מְבַזָּה אֶת־הָעֵדֶה, כִּי אַחֵר שֶׁזּוֹרַע מְנִיחוֹ לְאֵכָל לַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם. וְכֵן הוּא מִי שֶׁשׁוֹנֵן וְאִינוֹ חוֹזֵר עַל־תִּלְמוּדוֹ, וְהוּא מְבַזָּה אֶת־הַתּוֹרָה. (מהר"ל ספראג)
- אֵין דְּבַר־י תּוֹרָה מִתְקַיֵּמִים, אֲלָא לְמִי שֶׁהוּא עֵמֶל בָּהֶם כִּל־צָרְכָם. (פסיקתא דרב כהנא)
- בַּתְּחִלָּה נִקְרְאָת הַתּוֹרָה עַל־שְׁמוֹ שֶׁל הַקֶּבֶץ"ה, וְלַפּוֹף נִקְרְאָת עַל־שְׁמוֹ שֶׁל אוֹתוֹ תִּלְמִיד שֶׁטָּרַח בָּהּ. (מסכת עבודה זרה)
- הַתֵּקֵן עֲצָמָךְ לְלִמּוּד תּוֹרָה שְׂאִינָה יִרְשָׁה לָךְ, וְלֹא תִשְׁיַנְגָּהּ אִם לֹא תִתְנַגֵּעַ בָּהּ, שְׂאִינָה בִּירְשַׁת אֲבוֹת שֶׁהֵן זוֹכֶה בָּהּ בְּלִי טָרַח. (רבינו יונה)

אתה לעשות לי מה שעשה פעם רבי יהושע בן לוי? שאף הוא רצה לראות את מקומו בגן עדן והולכת אותו לשם, ובדרך נטל מפני את ספיני, וכאשר הגיע לגן עדן קפץ פנימה ולא יכלתי להוציא אותו משם בחזרה, ובקשי הסכים להחזיר לי את ספיני, לאחר שהקב"ה בכבודו ובעצמו צוה לו לעשות זאת". אמר לו רבי חנינא: "הבא נא ספר תורה, וראה שם אם יש בו דבר אחד שלא תמציתו". אמר לו הפולאג: "וכי עשית כמו רבי יהושע בן לוי, שהיה מטפל באנשים בעלי חלי מדבק, ובשעה שהיה עוסק בתורה, הושבם אצלו וספן נפשו כדי לכבד את התורה, מפני שמבטח היה שהתורה תגן עליו". וכשנפטר רבי חנינא, הפסיק עמוד שלי אש בינו לבין העולם, וקבלה בידינו שאין עמוד אש נראה רק לאחד או לשנים בדור. בא רבי אלכסנדר וביקש מרבי חנינא הנפטר שיסלק את עמוד הענו, כדי שיכלו לטפל בקבורתו וקברוהו בכבוד גדול. (מסכת כתובות)

אצל רבי חנינא בר פפא, היה מלאך המוות רגיל לבוא אליו תמיד והיה אוהבו מאד. וכאשר הגיע זמנו של רבי חנינא להפטר מן העולם, בא אליו מלאך המוות כדי לטל את נפשו, אך מן השמים הזהירו את הפולאג לעשות כרצון רבי חנינא. בא אליו מלאך המוות וספר לו כי בא יומו, ורבי חנינא בקש ממנו להמתין לו שלשים יום כדי שיכל לחזר על תלמודו, מפני שמכריזים ואומרים בשמים "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו", ולכן רוצה הוא תחלה לחזר על תלמודו, כדי שיהיה תלמודו שגור היטב בפיו. לאחר שלשים יום, בא שוב מלאך המוות ונראה לפני רבי חנינא, אך רבי חנינא בקש תחלה ואמר: "הראני נא את מקומי בגן עדן". הסכים מלאך המוות ובקש ממנו להתלוות אליו, אך רבי חנינא בקש ממנו את ספינו שבו הוא הורג את בני האדם ונוטל את נשמתם, ואמר לו: "חושש אני שמא תבהיל אותי בדרך". לא הסכים מלאך המוות, ואמר לרבי חנינא: "וכי רוצה

מספר

ספורי צדיקים

החבר עם גמרא פתוחה בידו, וראה שלא החסיר ולא הוסיף אפלו תבה אחת, בגלל שחזר פעמים רבות על דברי הגמרא ומפרשיה.

(מעשה א"ש)



בירושלים של מעלה לפני שנות דור, היו גאונים מכלגים בתורה, שהיו צנועים ונחבאים אלהפלים ולא החזיקו טובה לעצמם. כאשר הגיע רבי אהרן קוטלר לארץ ישראל, לנהו רבי ניסן אהרן טונקצי'נסקי מנהל תלמוד תורה וישיבת 'עץ חיים' במסעיו בארץ, ובאחת הנסיעות אמר לו רבי אהרן ששמע על בעלי מלאכה שבירושלים שגוראים באנשים פשוטים ובאמנות הם גדולי תורה, והביע את רצונו לפגוש את אחד מהם. באמצע הנסיעה עצר רבי ניסן את המכונית, הצביע על מחלק החלב שהלך ברחוב ואמר: "רואה אתה יהודי זה? שמו הוא רבי בצלאל גולדשטיין, והוא משמש כחלבן שנושא כדי חלב לבתי התושבים, אך בקי הוא בכל התורה כלה". לא האמין רבי אהרן, ובקש לבחון את רבי בצלאל. נכנסו שלשתם לבית פנסת סמוך, ורבי אהרן שאל את החלבן: "באיזו מסכת אפשר לשוחח עמו בלמוד?" השיב ר' בצלאל החלבן: "מדוע כבודו מאריך בדבריו? ישאל היכן שירצה ואענה בעזרת ה'". אמר לו רבי אהרן קוטלר: "אם כן, הבה נתחיל לחזר על כל התוספות שבמסכת יבמות, אני אגיד קטע אחד ואתה תמשיך, וחוזר חלילה". מסכת יבמות היא פידוע אחת הקשות ביותר שבש"ס, ולמרות זאת החלו השנים לחזר על המסכת כלה, כאשר כל אחד מקריא קטע תוספות אחד והשני ממשיך אחריו בלי להתבלבל אפלו פעם אחת. ר' בצלאל חזר במשך חמש שעות על דברי התוספות מלה במלה, ואף הסביר את כל הדברים עם כל הפרטים בלי להחסיר שום דבר, ורבי אהרן קוטלר, שהיה גאון הדור, עמד נפעם כלו והשתומם למראה כח האברון הנפלא של החלבן 'הפשוט' שלפניו. כשיצא אמר לר' ניסן: "דע לה שאיש זה שגורא כחלבן פשוט, היה יכול להיות אחד מגדולי הדור ממש!" (דרכה של תורה)



רבי אהרן ליב מפרמישלין היה צדיק גדול, שאבה לגלוי אליהו הנביא. ספור מפעים אודותיו ספר פעם בנו המפרסם רבי מאיר מפרמישלאן. פעם אחת נסע רבי אהרן ליב אל הרבי ר' אלימלך מליז'נסק, והגיע אליו בערב שבת. בבואו, נטל שלום מאת הרבי והלך אל אכסנייתו. בליל שבת קדש, ראה רבי אלימלך כי האורח נעדר מבית מדרשו, ופקד על משמשו לחפש. רק לאחר מאמצים מרבים, עלה בידי המשמש למצא אותו בבית קטן ודל בקצה העירה, שם התגורר מלמד תינוקות עני אחד וירא שמים, ואצלו מצא רבי אהרן ליב אכסניה. מסרו לו המשמשים את המנעו של הרבי, והוא נעתר והלך עמו אל רבי אלימלך. בבואו, התקבל בשמחה על ידי הצדיק והוא הושיבו בסמוך לו בראש השלחן. אולם במהלך הסעודה נענה רבי אלימלך ואמר פעמים מספר בלשון תמימה: "הרבי ר' אהרן ליב, יהיה בעל גאונה

רבי אביגדור הלפרשטם, רבה של דוקלא ואחיו של ה"דברי חיים" מצנז, היה גאון מכלג ומפרסם פתמיד עצום בתורה. נוהג היה, שבכל פעם שהתחיל לשנן מסכת, היה עוצם את עיניו וגורס את דברי הגמרא עם רש"י ותוספות, מלה במלה מתחלה ועד סוף. וכאשר פקח את עיניו ידעו כלם שהוא סים את המסכת כלה, וכאשר היה יושב בעיניו העצומות לא היה מרגיש כלום מה שמתרשט סביבו, ולא יכלו לדבר אליו בכלל, כי היה שקוע כל-כלו בתורה. את מסכת ערובין הרבה לשנן פעמים רבות יותר משאר המסכתות, וכאשר ראו בני ביתו שהוא מאריך בלמודו, ידעו שעכשו הוא לומד את מסכת ערובין. (צבי תפארה)



המהרש"ם מברז'ן, שהיה אחד מגדולי גאוני דורו, היה מתמיד בלמודו עוד בהיותו ילד קטן, והצטנן בכשרונות נדירים וברצון עז לרכוש את כל התורה כלה על כל חלקיה. בתקופה שלאחר נשואיו, נהלה אשתו חנות למחיתם ולעתים היה נכנס לעזר לה, אך גם כשהיה מסייע בחנות, היה מניצל פרגע פנוי ללמוד התורה. דרכו היה לחזר פעמים רבות על כל מה שלמד, ואפלו מאות פעמים בלי גזמה, מבלי להתעייף. כשהיה נוטל ידיו, היה חוזר על הלכות נטילת ידים, וכשהיה אוכל היה חוזר על הלכות ברפת הפרות והלכות ברפת הקזון. בכל שבת היה חוזר על המסכתות שבת וערובין, כשהוא עורך את הסיים על מסכת ערובין במוצאי שבת בשעת סעדת מלוג מלכה. ספר רבי מאיר שפירא מלבלין, כי בימי עלומיו שהיה אצל המהרש"ם, לאחר שאקנתו נשאה לו בזוג שני, והתפעל מגאונותו הכפירה ובקיאנותו העצומה. יום אחד, בשעה שהמהרש"ם כבר היה מוטל על ערש דוי, התאספו כמה לומדים בחדר הסמוך, והחלו להתפלפל בענין הלכות, אם אדם הנותן בזמן הזה זרוע לחיים וקבה לכהן, נחשב כיוהרא וגאונה. קולות הוכחו הגיעו לאזני הרב שהיה רתוק למטתו, והוא התענגן אצל רבי מאיר שפירא על הענין בו דנים הנאספים. כששמע את דבר הוכחו אמר על אתר: "הלא דין מפרש הוא ב'דרכי משה' של הרמ"א הלכות מזוזה סמן רפ"ו". התפלל רבי מאיר על הדבר, שכן מה ענין מתנות כהנה להלכות מזוזה, אולם כשהביא את הטור ודקדק במקום בו הורה המהרש"ם, מצא כדבריו. התפעלותו העצומה של רבי מאיר נכרה על פניו, והמהרש"ם בקש ממונו להביט בשולי הדף האחרון מה שרשם שם: "היום הגעתי לסיום את ספר הטור מאה פעמים ואחת", והתבטא: "עכשו אתה מבין מהיכן אני זוכר כל כך טוב..." (הקדמת דרכי שלום)



בשכנותו של ה"חזון אי"ש" כשהיה בצעירותו, התגורר תלמיד חכם בשם רבי משה הכהן, וכל ערב למד עמו בצותא בבית המדרש. פעם אמר החזון אי"ש לחברו לחזר לבדו הביתה, כי הוא רוצה להשאיר עוד בבית המדרש ולחזר על תלמודו. הקשיב החבר וראה את החזון אי"ש מתהלך בבית המדרש, וחוזר בעליפה שמונה עשר דפי גמרא עם רש"י ותוספות. עקב אחריו

גדולה שפיו? בצאת השבת, נכנס רבי אהרן ליב להפדר מרבי אלימלך, ותהה בפני הרבי: "מה היא הגאווה הגדולה שהרבי רואה עלי?" אמר לו רבי אלימלך: "וכי יש גאווה גדולה מאז? הלא אליהו הנביא בא אלי כמה פעמים והתלונן עליה שאינה רוצה ללמד ממונו תורה. והרי כמה צדיקים משתוקקים לזכות ללמוד תורה מפיו אליהו הנביא, ואתה יכול ומסרב?! אמר לו רבי אהרן ליב: "גם אחרי בקשתכם לא ארצה ללמד עמו". תמה רבי אלימלך ורבי אהרן ליב הסביר: "מפני שרוצה אני לעמול בעצמי בתורה הקדושה, כמו שנאמר 'גיע פפיה כי תאכל', ואמרו חז"ל שאין התורה מתקיימת אלא במי שפומית עצמו עליה, ולכן לא למדת מאליהו הנביא ולא אלמד ממונו, אלא אקוה לה' יתברך שאוכל בעצמי להתנגע וללמוד בתורה הקדושה". שמח רבי אלימלך למשמע דבריו, והוא ברכו בברכת הדרה ורבי אהרן ליב שב לתורתו. (רבי אלימלך מליז'ענסק)

ספר פעם ה"דברי חיים" מצנו, כי בצעירותו נכנס פעם לבית המדרש סמוך לכניסת השבת, וראה שם את רבי אלימלך מרודניק יושב ומתנגע להבין איזה קטע בדברי הר"ן שהיו מקשים בעיניו, והוא ישב ובכה בדמעות שליש מרב התאמצותו להבין את דבריו. פנה אליו רבי חיים והציע לו שהוא יסביר לו את הדברים על נקלה, אולם רבי אלימלך דחה אותו ואמר: "גם אם רבנו נסים הקדוש יבוא בעצמו להסביר לי את דבריו, לא ארצה לשמע אותו, כי רצוני להגיע אל הפרוש האמתי בכחות עצמי, ולקיים בי 'געת ומצאת תאמין'". העיד ה"דברי חיים", כי לאחר זמן מה בא אליו רבי אלימלך והסביר לו את דברי הר"ן בפרוש כה נפלא, ששום אדם בעולם לא היה משיג פן מודעתו, "כי בודאי מן השמים נתנו בלבם להבין את הפרוש", בזכות גיעתו הגדולה. (דברים ערבים)

אחד מגדולי ישראל הנודעים, היה רבי משולם אגרא מטסימניץ, שנודע בגאונותו האדירה ובחריפותו הנפלאה. פעם אחת, היו שני שתפים בעירה סמוכה לטיסימניץ, שביניהם נפל סכסוך ממוני והם החליטו להכנס אל רבי משולם כדי לעמוד אצלו בדיו תורה. מפיו שהענין היה קשה ומסובך והפרטים בו היו רבים ומפתלים, בקש מהם רבי משולם לבוא למחרת, אולם הדרה אצה להם לשני השתפים, והם אמרו לעצמם: "הרי גם בעירנו יש רב, נלך אליו והוא יפסק לנו את הדיו". לאחר זמן מה עמדו שני השתפים בפני הרב שבעירתם, והציגו לפניו את הסכסוך שביניהם. עץ הרב בענין ובקש מהם להמתין מעט, נכנס לחדרו הפנימי, שהה שם זמן מה, ולאחר מכן יצא עם פסק דין מוכן וערוך, שמצא חן בעיני השתפים ושניהם שמחו מאוד על כך. לאחר תקופה מסוימת, הגיעו השתפים שוב אל העיר טסימניץ, ואמרו לעצמם: "הבה נכנס שוב לרבי משולם, ונראה כיצד הוא פוסק את הדיו שלנו". נכנסו השנים אל הרב, התנצלו על כך שלא המתונו ונסעו לדרך, ורבי משולם פסק את דינם בדיק כמו פסק דינו של אותו רב בעירתם. הביטו השנים זה על זה בחייה נסתה, ורבי משולם חש בכך ובקש מהם לגלות לו את הדבר. ויהי, פאשר נודע לרבי משולם, שיש רב בלתי מוכר בעירה קטנה מאד, שפסק את הדיו במחצית השעה, בעוד הוא עצמו נזקק לזמן רב בשביל כך, ותור על פבדו ויצא להקביל את פניו של הרב ההוא, בחושבו שבאחד מגאוני הדור

מדבר. אולם כשבא אל אותו רב ושאל אותו מהיכן שאב את הפסק, ספר לו הרב בתמימות: "יאמין לו כבוד הרב, שבשעה ששמעתי את פסק הדיו לא ידעתי מה לפסק. נכנסתי לחדרי ושם בכיתי לפני הקב"ה שלא יצא חלול ה' מה שאני יודע מה לפסק, ומן השמים האירו את עיני ומצאתי ספר שבו היה כתוב כל הפסק". שמע זאת רבי משולם, ומיד קם ממקומו ואמר: "לבבות?! גם אני יכול! על התורה צריך לעמול ולהתנגע ולא לבכות", והלך לדרשו. (שאל אביר ויגד)

על גדולי ישראל לדורותיהם, היתה נפרת אהבת התורה הטבועה בהם, עד שהיו מחבבים את התורה בכל נימי נפשם ודבוקים בה בכל מאודם. ספר רבי צדוק הכהן מלפלין על החוזה מלפלין, שאמר פעם על אחד מגאוני דורו, שהיה בעל בשר למרות שהיה עני מרוד, וכל ימיו היה מתמיד עצום בתורה, ומרב אהבתו את התורה היה חש תענוג נפלא ובריאות הגוף בשעת למודו, עד כדי כך, שגופו היה משמין מרב אהבת תורה, בלי לאכל מאומה, כי המזון הרוחני של התורה היה משביע אותו יותר מכל מאכל גשמי אחר. (פרי צדיק)

כך מספרים גם על רבי אשר למיל רבה של גאלין וראב"ד ירושלים, אחיו של רבי נחום משאדיק, כי פעם אחת ישב עם חכמי ירושלים ונשא ונתן עמם בדברי תרומב"ם שהיו קשים בעיניהם, ואף אחד לא הצליח לישוב את הדברים. התעמק רבי אשר למיל בדבריו הקדושים של תרומב"ם, ולאחר גיעה עצומה, עלה בידו לפרש את דברי תרומב"ם, והוא מצא תרון הולם שישר את כל ההדורים וכל דבריו התבררו כפאמת לאמתה והיו מחוברים כשמלה. התמלא רבי אשר למיל בשמחה עצומה, ושמחת התורה אפפה את כל ישיבתו ומהותו, עד שקם ממקומו ויצא בגילה לשוב לביתו. עם יציאתו מבית המדרש לכוון ביתו, בירושלים העתיקה של אז, עוד בטרם נבנו השכונות החדשות שמחוץ לחומות ירושלים העתיקה, נתקל רבי אשר למיל בכמר נוצרי אחד, שעבר ברחוב מולו, ובעל פרוח נאלץ להביט בו כדי שלא להתקל. האיש היה בעל קומה תמידה, רחב ממדים ופניו שמחות וצוהלות. תמה רבי אשר למיל על הדבר ואמר לחבריו בתמימה גדולה: "אמרו לי נא, כיצד יתכן שגוי ערל כזה, איש טמא ומשקץ, הגיע לשמחה כה גדולה ופניו כה מאירות? וכי מימיו זכה לתרץ אפילו רמב"ם מקשה אחד, שבזכות זה הגיע לשמחה כה גדולה?" (תפארת אבות)

מתמיד גדול ומפרסם היה בירושלים שלפני שנות דור, ושמו רבי גרשון לפידות. אהבתו לתורה היתה ללא מצרים, וכל ימיו חי בתחושה שהתורה היא מקור חיותו ומשוש חייו. וכה היה מבאר את הפסוק בתהלים: "לעולם לא אשכח פקודיך כי הם חייאתי", והיה אומר: "איה אפשר בכלל לשכח דברי תורה? הרי היא מקור החיות של כל אדם, וללא התורה אין לו כלל יכולת לחיות בעולם!" מספרים עליו, שבכל שנה היה עורך סיום על כלי הש"ס וארבעת חלקי השלחן ערוך, וכל זאת הודות להתמדתו העצומה. גם במוצאי יום הכפורים, כשפלים חזרו הביתה לאחר הצום הארוך, היה ממחר להבדיל על הכוס, ורץ שוב במסירות נפש לבית הפנסה, ושם התמיד בתורה כל העת. הוא לא היה מסגל להפדר מן הגמרא אפילו לרגע, ואף כשעלה

שְׁאֵנִי עֲלֵי גְדוֹל, וַיֵּשׁ לִי זָכְרוֹן טוֹב מִמֶּנּוּ. אַךְ לֹא בֶן הַדְּבַר, פְּשׁוּט עֲבָרָתִי
עַל־הַסֵּפֶר 'קִצּוֹת הַחֶשֶׁן', אֲרֻבַּע מֵאוֹת פְּעָמִים! וְכִי חֲכָמָה הִיא לְזַכֵּר
אֶת־דְּבָרָיו בְּמִדָּק, לְאַחַר מִסְפֵּר כֹּה רַב שֶׁל חֲזָרוֹת?" (אֲרוּחוֹת חֲסִידִים)



עַל בְּקִיאוּתוֹ שֶׁל רַבִּי אֲשֶׁר אֲנִשִּׁיל וַיֵּשׁ הִ"ד, רַבָּה שֶׁל נִדְיָפֶלוּ, סֵפֶר בְּנוֹ
בַּהֲקָדְמָה לְסִפְרוֹ שֶׁל־אָבִיו: "בִּשְׁנָה הָרִאשׁוֹנָה אַחֲרֵי פְטִירַת אָמוֹ, קָבַל
עַל־עֲצָמוֹ לְסִים אֶת־כָּל־הַשָּׁ"ס, אֶת־הַמְדַּרְשִׁים, אֶת־הַהֲאָרָה הַקְּדוּשָׁה
וְאֶת־הַתְּקוּנִים. חֲשׁוֹבוֹנִי הָיָה לְהַגְבִּיר קִצֵּת אֶת־שְׁעוֹרָיו, מִשְׁלָשָׁה דְּפִים
יוֹמִיִּים לְשַׁבָּעָה, וְלְסִים אֶת־הַמְדַּרְשִׁים וְאֶת־הַהֲאָרָה. זְכוּרִנִּי, שֶׁלְקָרְאֵת
סִיִּים הַשְּׁנָה הֲצִיעַ לִי, וְאֵנִי אֵין בֶּן "ד' שָׁנִים, שֶׁאֲבַחֵן אוֹתוֹ, לְרֹאוֹת אִם
אֲמָנָם לִמַּד אֶת־כָּל־הַשָּׁ"ס. 'אֲבָא חוּמֵד לוֹ לְצוֹן', אֲמַרְתִּי, 'הַכִּיצָד אוֹכֵל
לְבָחוֹן אֶת־אֲבָא, וְאֵנִי בַּעֲצָמִי אֵינִי יוֹדֵעַ אֶת־הַפֶּשֶׁט בְּכָל־מְקוֹם בַּשָּׁ"ס?
וְכֹה הִרְבּוּתָא אִם אֲבַקֵּשׁ אוֹתוֹ שֶׁיִּקְרָא בְּמְקוֹם כָּל־שָׁהוּא, וְהָרִי אוֹתָהּ
שָׁעָה מִמֶּשׁ יָכוֹל אֲבָא לְתַפֵּס אֶת־הַסְּגִיָּה וְאֶת־פְּרוּשָׁהּ, וְכֵן גַּם אִם
לִמַּד כָּבֵד אֶת־הַמַּסְכֶּת פֶּעַם אַחַת קֹדֶם לְכוֹ'. אֲבָל אֲבָא נָתַן בְּיָדִי קִנְיָה
מִדָּה מְשֻׁכָּנֶה בְּיוֹתֵר, וְאֵנִי הַסִּפְמָתִי לְבָחוֹן אוֹתוֹ. וְכֹךְ אָמַר לִי: 'אַתָּה
תִּבְחַן אוֹתִי בְּדֶרֶךְ פְּשׁוּטָה. הִנֵּה אֲנִי אֲפַנֶּה אֶת־גִּבִּי אֵלֶיךָ, וְאֶסְתַּכַּל בְּדֶרֶךְ
הַחֲלוֹן לְחַצֵּר בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְאַתָּה תוֹצִיא מִסְכַּת מִתּוֹךְ אֲרוֹן הַסִּפְרִים,
כֹּךְ שְׁאֵנִי לֹא אֲרָאָה אֶת־הַמִּסְכָּת. אַחֲרֵי־כֵן תִּכְסֶּה אֶת כָּל־הַדֶּף, וְתִשְׁאִיר
בְּסֶדֶךְ־הַכֹּל כְּמָה שׁוֹרוֹת תַּחְתּוֹנוֹת בַּגְּמָרָא אוֹ בַּתּוֹסְפוֹת, וְאֵנִי אֶסְתַּכַּל
וְאֵגִיד לְךָ אִיזוֹ מִסְכַּת הִיא וְאִיזָה דֶּף". הֶעֱסַק מִצָּא חֵן בְּעֵינַי, וְנִגְשָׁתִי
לְבָחוֹן אוֹתוֹ. פְּתַחְתִּי מִסְכַּת שֶׁלֹּא לוֹמְדִים אוֹתָהּ בִּישִׁיבוֹת, כְּסִיתִי אֶת־
הַדֶּף כָּלוּ, וְהִשְׁאֲרִיתִי כְּמָה שׁוֹרוֹת פְּתוּחוֹת לְמִטָּה, וּבְקִשְׁתִּי אֶת אֲבָא
שֶׁיִּסְתַּבֵּב. זָכַר אֲנִי שֶׁהִתְעַפְּתִי מֵהָרָה, אַחֲרֵי שֶׁהִכִּיר אֲבָא מִיָּד לֹא כָל־
הַסּוֹס אֶת־הַמִּסְכָּת, וְאֵיךְ נָקַב גַּם בְּמִסְפֵּר הַדֶּף, כִּפְּלוּ קָרָא אֶת־הַמִּסְפֵּר
מִתּוֹךְ פֶּתַח סְמוּי שֶׁהִכִּין לְעֲצָמוֹ קֹדֶם לְכוֹ. פֶּעַם אַחַת עָמַד רָגַע וְחָשַׁב,
הִיָּה זֶה מְקוֹם מְסִים בְּמִסְכַּת זְבָחִים, חָשַׁב וְאָמַר 'דֶּף פ"א אוֹ פ"ח', וְאֵיךְ
הוֹסִיף 'נִדְמָה לִי שֶׁאֵה בְּכָל־זֹאת דֶּף פ"ח', וְכֵן הָיָה. כְּשֶׁלְמַדְתִּי בְּסִטְמֹר,
סִפְרִיתִי אֶת־הַדְּבָרִים לְאַחֵי רַבִּי מִרְדְּכִי הִ"ד בַּהֲזָדְמָנוֹת מְסִימָת, אֲבָל
הוּא לֹא הִתְפַּעֵל כָּל־ל מְדַבְּרִי, וְסִפֵּר לִי שֶׁבִּשְׁבִּילִי אֵין בְּכֹךְ מְשׁוּם חֲדוּשׁ,
שֶׁהָרִי הוּא בָחוֹן אֶת־אֲבָא עוֹד לִפְנֵי כַּעֲשָׂרִים שָׁנָה, כִּפְּשָׁר הָיָה עוֹד עֲלֵם
צַעִיר בְּבֵית אֲבָא, בְּדֶרֶךְ זֶה מִמֶּשׁ לִפִּי בְּקִשְׁתּוֹ, וְאֲבָא עָמַד בְּבַחֲנוֹת אֵלָה
יָפָה יָפָה וְהִפְלִיא בִּידְעוּתוֹ הַמְּדִימוֹת". (הַקְדַּמַּת שְׁמוֹן לִמְנוּחָה)

עַל־מִטָּתוֹ לְנוֹחַ מַעֵט, נָטַל עִמּוֹ אֶת־הַגְּמָרָא, וְהָיָה מַעֲיָן בָּהּ עַד שֶׁנִּפְלָה
עָלָיו תִּרְדָּמָה. וְאֵיךְ פְּשָׁקָם, נָטַל יָדָיו וְהִמְשִׁיךְ לְהַגִּיתָ בַּתּוֹרָה בְּכָל־רָגַע
פְּנוּי. פֶּעַם אַחַת הִלֵּךְ רַבִּי גְרִשׁוֹן לְבֵית הַמְדַּרְשׁ שֶׁבְּשִׁכְנוֹת בְּתֵי בְרוּדָא
בִּירוּשָׁלַיִם, בְּמִטָּרָה לְלַמֵּד שָׁם כְּדָרְכוֹ, אוֹלָם מִפְּנֵי שֶׁבְּאוֹתָהּ עַת כָּבֵד
הָיָה זָקֵן מְפֻלָּג, נָפַל בְּמִדְרָגוֹת וְשָׁכַב אֵין־אוֹנִים עַל־הָאָרֶץ. מִן הַשָּׁמַיִם
זָמְנוּ לָשֵׁם אֶת־אֶחָד מִתּוֹשְׁבֵי הַשִּׁכְנוֹה, שֶׁנִּחְרַד לְרֹאוֹת אֶת הַגָּאוֹן הַנִּיעֵרֵץ
שׁוֹכֵב עַל־הָאָרֶץ, וְמִהָרָה לְהִרְמֹז וּנְשָׂאוֹ אֶל־בֵּית הַמְדַּרְשׁ, שָׁם הִשְׁכִּיבוֹ עַל
הַסִּפְסָל כְּדִי שֶׁיָּנוּחַ מַעֵט. רַבִּי גְרִשׁוֹן הָיָה חוֹר פְּסִיד, נָשָׁם וְנָשָׁף בְּכַבְדוֹת
מִרְבַּח חֲלָשָׁה וְכָאֵב, וְהָאִישׁ שֶׁהֲצִילוֹ לֹא יָדַע אֶת־נִפְשׁוֹ. "מִה־תִּרְצָה
לִשְׁתוֹת, קֹפֶה אוֹ תֵּה?" שָׁאַל הָאִישׁ, אוֹלָם רַבִּי גְרִשׁוֹן לֹא עָנָה מֵאוֹמָה
מִרְבַּח חֲלָשָׁה. רַק לְאַחַר מֵאַמֵּץ רַב, הֲצִלִּים לְהוֹצִיא אֶת־הַמְּלִים: "הֵבֵא נָא
לִי גְמָרָא שְׁבֵת!" זֶה הָיָה כָּל מִבְקָשׁוֹ וּמִשְׁאֵת נִפְשׁוֹ. פֶּעַם הִתְבַּטָּא וְאָמַר,
שֶׁכָּל־מִבְקָשׁוֹ בַּעוֹלָם הָבָא הוּא, שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ גְּמָרָא גְּדוֹלָה עִם סִטְנֵד חֶזֶק,
שֶׁיִּיכַל לְלַמֵּד שָׁם בַּהֲתַמְדָּה כְּפִי שֶׁהָיָה רָגִיל בַּעוֹלָם הָאֵל. וְאָמַנְם, בְּשַׁעַת
הַלְוִיתוֹ לִפְנֵי כְּשָׁשִׁים שָׁנָה, הִכְרִיז וְאָמַרוּ כִּי "אֲנוּ מְזִמְנִים בְּזֹאת לְנִפְטֹר
הַגְּדוֹל, סִטְנֵד וְגְמָרָא בְּגוֹעֵד" ... (סִפּוּרִים יְרוּשְׁלָמִיִּים)



רַבִּי זְלִיג רָאוּבֵן בְּנִגִּיס, רַבָּה שֶׁל־יְרוּשָׁלַיִם, נוֹדַע כְּגָאוֹן וּבְקִי נִפְלָא בְּכָל־
הַתּוֹרָה כְּלָה. טוֹבֵי הַלְמָדָנִים בִּירוּשָׁלַיִם הָיוּ עוֹלִים לְבֵיתוֹ כְּדִי לְהִשְׁתַּעֲשַׁע
עִמּוֹ בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, וְעִמְדוֹ נִפְעָמִים אֶל מוֹל בְּקִיאוּתוֹ הַנִּדְרָה, שֶׁלֹּא רָאוּ
כְּמוֹתָהּ. סֵפֶר פֶּעַם רַבִּי שְׁלֹמֹה זְלָמָן אוֹיְרָבָה, כִּי פֶעַם עָלָה אֵלָיו כְּדִי
לְהַרְצוֹת בְּפָנָיו שְׁעוֹר שֶׁתִּכְנֵן לְמִסֹּר לְמַחְרַת בִּישִׁיבָתוֹ, יִשִּׁיבֵת "קוֹל
תּוֹרָה". בְּמַהֲלָךְ הַשִּׁיחָה, הִזְכִּיר רַבִּי שְׁלֹמֹה זְלָמָן אֶת־דְּבָרָיו שֶׁל ה"קִצּוֹת
הַחֶשֶׁן", אוֹלָם רַבִּי זְלִיג רָאוּבֵן עֲצַר אֶת בֶּן־שִׁיחוֹ, וְהָעִיר לוֹ עַל אֵי־דִיקָה
מְסִים בְּהַצָּגַת דְּבָרֵי ה'קִצּוֹת'. עָמַד רַבִּי שְׁלֹמֹה זְלָמָן עַל־דַּעְתּוֹ, וְהִרְבַּח
הֲצִיעַ לְהִבִּיא אֶת סֵפֶר ה'קִצּוֹת' וּלְבָדֵק בְּגוֹף הַסֵּפֶר, וְאָמַנְם הַתְּבַרֵּר
שֶׁהֲרָאֵב "ד' צִדֵּק וְלִשׁוֹן ה'קִצּוֹת' לֹא הָיְתָה כְּדַבְרֵי רַבִּי שְׁלֹמֹה זְלָמָן.
"שֶׁהָרַב יוֹדֵעַ טוֹב מִמֶּנִּי, יָדַעְתִּי כְּבֵד מִזָּמָן", סֵפֶר לִימִים רַבִּי שְׁלֹמֹה זְלָמָן
בַּהֲתַפְעֻמּוֹת, "יָדַעְתִּי גַם שֶׁאֲרוֹנוֹ כְּבִיר וְהוּא בּוֹר סוֹד שֶׁאֵינִי מֵאֲבִד טִפָּה,
אוֹלָם בְּכָל־זֹאת הָיָה לִי בְּטָחוֹן שֶׁאֵין צוֹדֵק. שֶׁהָרִי אֵנִי הַסִּתְפַּלְתִּי בַּסֵּפֶר
רַק מִסִּפֵּר יָמִים קֹדֶם לְכוֹ, כִּפְּשָׁר הַכְּנִיתִי אֶת־הַשְּׁעוֹר, וְאֵלּוֹ הִרְבַּח בּוֹדָאִי
רָאָה אֶת־הַדְּבָרִים לִפְנֵי זְמַן רַב, וְלָכֵן חֲשַׁבְתִּי שֶׁאֵין צוֹדֵק". וְכִשְׁרָאָה רַבִּי
זְלִיג רָאוּבֵן אֶת־מִבּוֹכָתוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁלֹמֹה זְלָמָן, אָמַר: "אַתָּה בּוֹדָאִי חוֹשֵׁב

מִמְלָכָה

אִישׁ צַעִיר לִימִים, נִכְנָס פֶּעַם אֶל רַבִּי אֵיזִיל חֲרִיף, וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְקַבֵּל סְמִיכָה לְהוֹרָאָה. בָּחֲנוּ רַבִּי אֵיזִיל, וּמִצָּא כִּי אֵין בּוֹ לֹא תּוֹרָה וְלֹא
חֲכָמָה, שָׁכַן לֹא שָׁנָן אֶת־תְּלָמוּדוֹ, וְכָל־מָה שֶׁלְמַד לֹא נִשְׁתַּמֵּר בִּידְיוֹ. פָּנָה רַבִּי אֵיזִיל וְשָׁאַל אֶת־הָאִישׁ: "אָמַר נָא לִי, מֵהוּ הַנוֹטְרִיקוֹן ת"ר
הַמוֹפִיעַ פְּעָמִים רַבּוֹת בְּגְמָרָא?" תָּמָה הָיָה לְפָשֶׁר הַשְּׁאֵלָה הַפְּשׁוּטָה, וְאָמַר מִיָּד: "הָרִי דְּבַר זֶה כָּל יָלָד קָטָן יוֹדֵעַ, ת"ר הָרִיחוּ 'תְּנוּ רַבְּנָן'.
חִידָה רַבִּי אֵיזִיל וְשָׁאַל: "וְשָׂמָא תֹאמַר לִי, כְּמָה נֹאמַר תְּנוּ רַבְּנָן, וְלֹא רַבְּנָן תְּנוּ?" נְבוֹד הָאִישׁ וְשִׁתַּק, וְרַבִּי אֵיזִיל עָנָה בְּחִירְפוּת: "מִפְּנֵי
שֶׁהוֹרָאָה יֵשׁ כָּאֵן לְכָל־אָדָם. כְּדִי לְהַגִּיעַ לְהִיזוֹת בְּגִידֵי רַבְּנָן, צָרִיךְ לְקַיֵּם קֹדֶם־כָּל 'תְּנוּ', לְחַזֵּר וּלְשַׁנֵּן אֶת־הַלְּמוּד..."



יָדַעְתוּ שֶׁל רַבִּי אֵיזִיל חֲרִיף, לֹא הָיְתָה נוֹחָה מֵאוֹתָם צוֹרְבִים צַעִירִים, שֶׁהָיוּ לוֹמְדִים בְּמַהֲרִיזוֹת וּבְחַפְזוֹן דְּפִים רַבִּים, כְּלִי לְשַׁנֵּן אֶת־תְּלָמוּדוֹם
וּמִבְּלִי לִירֵד לְעִמְקָם שֶׁל־דְּבָרִים. חֲבוּרָה מְסִימָת שֶׁל־תְּלָמוּדִים הָיְתָה בְּעִירוֹ, שֶׁהָיוּ שׁוֹקְדִים בְּמִרְץ רַב עַל לְמוּד מַהִיר שֶׁל דְּפִי גְמָרָא
כְּכָל הָאֲפָשֶׁר, וְאָמַנְם שֶׁנִּיחוּ אוֹתָם כְּמָה פְּעָמִים, אֲבָל כְּלִי הַבְּנָה וּבְלִי חֲזָרָה אֲמַתִּית. נִעְנָה רַבִּי אֵיזִיל וְאָמַר עֲלֵיהֶם: "צֵאוּ וְרֵאוּ, כְּמָה עָמַל
וַיִּגְיַעַה מְשִׁקִיעִים תְּלָמוּדִים אֵלּוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא לְדַעַת..."



רַבִּי אֵיזִיל מְפוֹנִיבֵז הָיָה אוֹמַר, כִּי מַעוֹלָם לֹא נִצְחוּ אָדָם חוּץ מִעֵגְלוֹן אַחַד. פֶּעַם נָסַע בַּעֲגָלָה, וְכִשְׁהִגִּיעַ זְמַן תַּפְלַת הַמְּנוּחָה, יָרְדוּ כָל־
הַנוֹסְעִים לְהַתְּפַלֵּל. בַּעוֹד הִרְבַּח שְׁקוּעַ בַּתְּפִלָּה, כְּבֵד סִים הָעֵגְלוֹן אֶת־תְּפִלָּתוֹ וּפָנָה לְטִיפֵל בְּסוּסָיו. לְאַחַר הַתְּפִלָּה פָּנָה אֵלָיו הִרְבַּח וְשָׁאַל: "כִּיצַד
אַתָּה זָרִיז יוֹתֵר מִמֶּנִּי בַּתְּפִלָּה? וְכִי בְקִי אַתָּה בַּסְדוֹר הַתְּפִלָּה יוֹתֵר מִמֶּנִּי, אוֹ שְׂמָא שֶׁנִּתְּ אֶת־מְלּוֹת הַתְּפִלָּה פְּעָמִים רַבּוֹת יוֹתֵר
מִמֶּנִּי?" הִשִּׁיב הָעֵגְלוֹן מִיָּד בְּחִיּוֹב, וְאָמַר: "בּוֹדָאִי! שֶׁהָרִי גִיל לִמַּד הִרְבַּח לְקִרָא בַּסְדוֹר? עַד גִּיל חָמֵשׁ לְכָל הָיְתָה, וְלְאַחַר מִכֵּן לִמַּד
חָמֵשׁ, מִשְׁנָה וְגְמָרָא. וְאֵלּוֹ אֲנִי, לְמַדְתִּי לְקִרָא בַּסְדוֹר עַד הִגִּיעִי לְמַצּוֹת. וְכִי אֲפּוֹא בְקִי מִשְׁנִינִי בְּמַלּוֹת הַתְּפִלָּה?" ...